

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

У статті обґрунтовано модель формування професійної готовності майбутнього вчителя до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів на уроках читання та умови реалізації означеної моделі.

The article is proved the model of formation of professional readiness of the future teacher to organization of communicative – speech activity of the schoolboys at lessons of reading and condition of realization of the designated model.

Постановка проблеми. Оновлення цілей і змісту системи сучасної вищої освіти України, входження її у Болонський процес передбачає формування активних, конкурентоспроможних фахівців-професіоналів, які поєднують глибокі теоретичні знання і практичну підготовку, здатні до творчої праці, освоєння і впровадження нових технологій, можуть адаптуватися до змін у суспільстві й коригувати свою професійну діяльність, вміють висловлюватися в усіх доступних формах, типах і стилях мовлення.

Зазначене спрямування (практичне) в навчанні рідної мови має забезпечити формування мовленнєвої особистості – „людини, яка вільно і легко висловлюється з будь-яких питань, виявляючи високий рівень мовної культури, дбаючи про якість свого мовлення” (М.С.Вашуленко).

У зв'язку з цим необхідною складовою професійної підготовки студентів у вищому педагогічному навчальному закладі є формування готовності майбутніх учителів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Актуальність дослідження зумовлена Концепцією мовної освіти в Україні, автори якої визначили головною метою навчання рідної мови в середній школі – формування особистості, яка володіє уміньми і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами під час сприйняття (слуханні і читанні) та створення (говорінні і письмі) висловлювань у різних сферах мовлення [1: 16-17].

Проблемі теоретичної та практичної готовності майбутнього педагога до професійної діяльності присвячено цілу низку теоретичних і експериментальних досліджень (О.А.Абдулліна, А.М.Алексюк, Б.Г.Ананьєв, К.М.Дурай-Новакова, М.І.Дьяченко, І.А.Зязюн, Л.О.Кандибович, Н.В.Кічук, Л.В.Кондрашова, В.Г.Кремінь, В.А.Крутецький, В.Г.Кузь, Н.В.Кузьміна, Н.Д.Левітов, О.О.Леонтєв, А.Ф.Линенко, В.О.Моляко, О.Г.Мороз, К.К.Платонов, О.Я.Савченко, В.О.Сластьонін, Д.М.Узнадзе, Л.О.Хомич та ін.); функціонування та формування мовленнєвих чи комунікативних умінь (Г.М.Андрєєва, В.В.Андрієвська, О.Бодальов, С.Л.Бондаренко, Л.О.Варзацька, Т.О.Ладиженська, М.Р.Львов, А.Й.Капська, В.С.Коломієць, Н.М.Косова, Н.В.Котух, В.А.Кручек, Н.В.Кузьміна, О.В.Мудрик, В.Г.Пасинок, Є.І.Пассов, Н.І.Плешкова, С.Л.Рубінштейн, Л.О.Савенкова, В.А.Семиченко, І.О.Синиця, О.Н.Хорошковська, Т.Л.Шепеленко та ін.); розвитку та формування комунікативно-мовленнєвих умінь (Г.С.Демидчик, М.С.Казанджієва, Т.О.Піроженко, Н.В.Притулик та ін.) тощо.

Водночас аналіз досвіду організації комунікативно-мовленнєвої діяльності молодших школярів на уроках читання засвідчує певні недоліки у підготовці вчителя початкових класів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів, а саме: недостатня опрацьованість теорії проблеми; відсутність системної підготовки до здійснення окремих видів діяльності та недостатність теоретичної підготовки з проблеми комунікативно-мовленнєвої діяльності вчителя початкових класів; невміння забезпечити мовленнєву спрямованість практичних занять тощо. Оскільки означена діяльність – це мета, зміст, форма

і засіб навчання, то все навчання має бути спрямоване на організацію і вдосконалення комунікативно-мовленнєвої діяльності, на оволодіння засобами творення зв'язних висловлювань в усній і писемній формах.

Певною мірою у розробці означених проблем удосконалення практичної комунікативно-мовленнєвої підготовки студентів педагогічного факультету до організації навчально-виховного процесу на уроках читання сприятиме опрацювання моделі формування професійної комунікативно-мовленнєвої готовності майбутніх учителів.

Мета статті – обґрунтувати модель формування професійної готовності майбутнього вчителя до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів на уроках читання.

Щоб побудувати відповідну модель, важливо керуватись критеріями. Виходячи зі складу мовленнєвої навички, керуючись Держстандартом та дослідженням А.М.Богуш [2], критеріями комунікативно-мовленнєвої готовності майбутнього вчителя виступають фонетико-орфоепічна, лексична, граматико-стилістична, діалогологічна та комунікативна компетенції. Відповідно до даних критеріїв, ми визначили найважливіші вміння готовності майбутніх учителів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності.

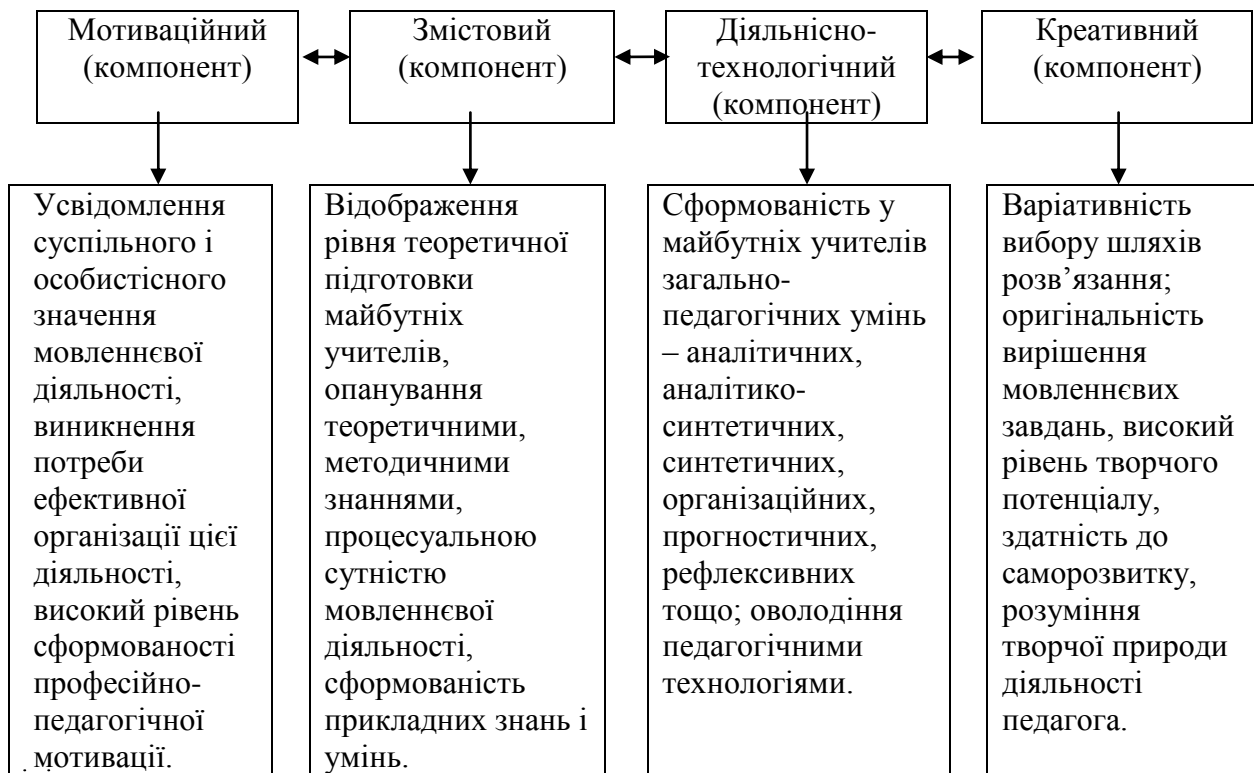
Критерії	Уміння
Фонетико-орфоепічна компетенція	<ol style="list-style-type: none"> 1.Змінювати наголос. 2.Вимовляти слова відповідно до орфоепічних норм. 3.Вибирати з тексту слова для „орфоепічного” читання. 4.Читати уривок партитурним читанням.
Лексична компетенція	<ol style="list-style-type: none"> 1.Добирати до слова-синоніми. 2.Добирати до слова-антоніми. 3.Виділяти опорні (ключові) слова в тексті. 4.Давати тлумачення слів. 5.Вводити слова у словосполучення.
Діалогологічна компетенція	<ol style="list-style-type: none"> 1.Ставити запитання до тексту. 2.Відповідати на запитання. 3.Добирати до тексту заголовки. 4.Переказувати знайоме оповідання. 5.Складати розповідь за серією сюжетних картин. 6.Будувати висловлювання у формі опису. 7.Закінчувати текст (розповідь). 8.Складати розповідь на основі фабули.
Комунікативна компетенція	<ol style="list-style-type: none"> 1.Виявляти ініціативу в розмові. 2.Звертатися із запитаннями, проханнями до інших. 3.Підтримувати розмову, продовжувати її відповідно до ситуації спілкування. 4.Дотримуватись етичних норм та вживати ввічливі форми спілкування. 5.Володіти культурою мовлення і культурою спілкування.

Безумовно, перелік умінь можна значно розширити залежно від характеру та системи виучуваного матеріалу.

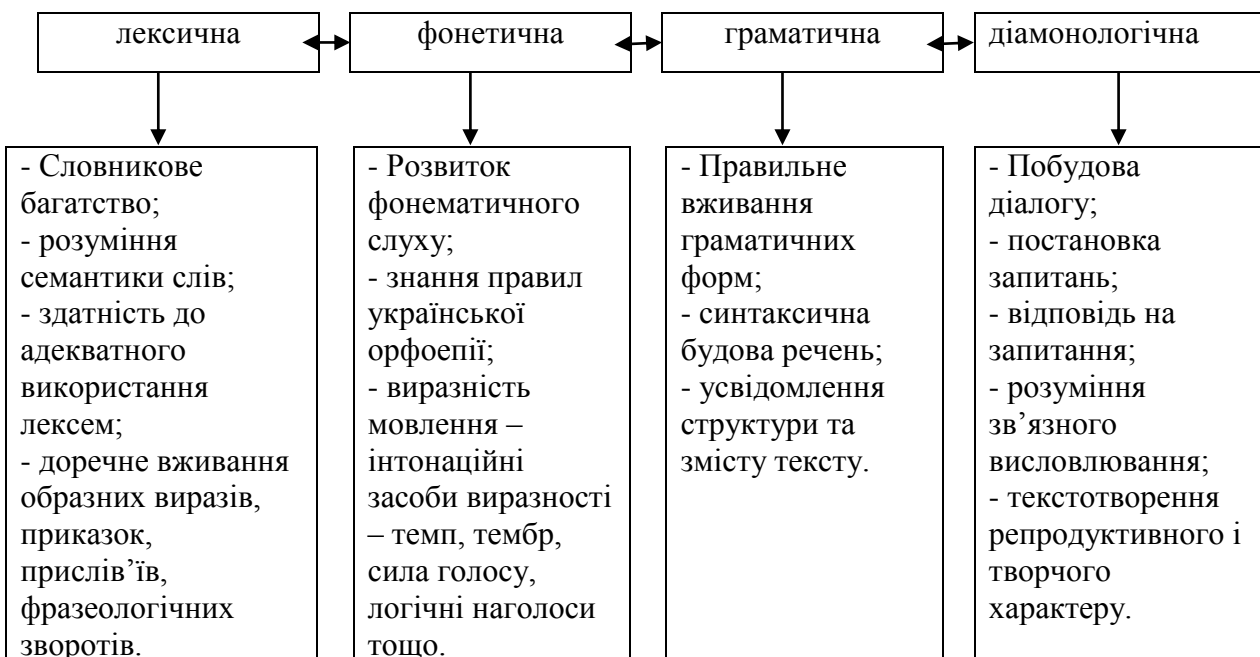
У нашому дослідженні модель формування професійної комунікативно-мовленнєвої готовності майбутнього вчителя до організації навчально-виховного процесу на уроках читання визначається трьома напрямками: за критеріями здійснення навчальної діяльності на уроках читання; за видами мовленнєвої компетенції; за вміннями комунікативно-мовленнєвого спрямування. Схематично опрацьована модель представлена в таблиці 1.

Модель формування професійної мовленнєвої готовності майбутнього вчителя до організації начально-виховного процесу на уроках читання

1. За критеріями здійснення навчальної діяльності на уроках читання

2. За видами мовленнєвої компетенції

3. За уміннями комунікативно-мовленнєвого спрямування.

Знання про особливості мовлення, тексту, стилі:							
Інформаційно-змістові	Структурно-композиційні	Лексико-та граматико-стилістичні	Конструювання власних висловлювань різних типів, стилів, жанрів мовлення відповідно до ситуації	Оцінювання мовленнєвих ситуацій	Творення діалогів, розвиток умінь підтримувати розмову	Аналіз мовних особливостей художнього тексту	Використання засобів виразності
Узагальнені комунікативно-мовленнєві уміння							

Означені напрями охоплюють найважливіші знання, уміння, навички та способи діяльності, які забезпечують оволодіння цими знаннями та навичками. Тому, формуючи професійну готовність майбутнього вчителя до організації навчально-виховного процесу на уроках читання, важливо враховувати кожен з означених критеріїв. Це дозволить підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу та реалізувати комплексний підхід до навчання.

У цілісній структурі готовності до будь-якої діяльності вчені як окремі підструктури виділяють мотиваційний, змістовий, діяльнісно-технологічний (процесуальний) та креативний компоненти. Найважливішим компонентом навчальної діяльності є змістовий, тому вважаємо за доцільне вказати шляхи його реалізації стосовно означеної проблеми. Вони мають бути різноманітними і охоплювати роботу зі словом, аналіз фактичного змісту та художніх особливостей тексту, виховання культури сприймання тексту, текстотворчу роботу на різних етапах уроку читання та формування виразності (див. таблицю 2).

Для реалізації даної моделі необхідно створити **умови**, а саме:

- практичне спрямування занять;
- формування в студентів мотиваційно-спонукальної фази діяльності, створення потреби в ефективній організації комунікативно-мовленнєвої діяльності;
- удосконалення методики викладання навчальних дисциплін, centruючи навчання на оволодіння комунікативно-мовленнєвою діяльністю;
- застосування особистісно орієнтованого навчання в умовах інтравертованої спрямованості професійної підготовки;
- забезпечення навчально-виховного процесу навчально-методичним комплексом, необхідним для ефективного оцінювання професійного становлення вчителя, наявність критеріїв оцінювання;
- поєднання різних форм оцінювання;
- мовленнєво-комунікативна спрямованість підготовки спеціалістів – на вироблення у студентів фонетичних, лексичних, граматичних навичок та мовленнєвих умінь, якими забезпечувались би можливості здійснення мовленнєво-комунікативної діяльності;
- мовно-комунікативний характер вправ, що використовуються у навчальному процесі для вироблення мовленнєвих умінь і навичок.

Шляхи реалізації змістового компонента

Змістовий компонент				
Робота зі словом	Аналіз фактичного змісту та художніх особливостей тексту	Виховання культури сприймання тексту	Текстотворча робота на різних етапах уроку	Формування виразності
<ul style="list-style-type: none"> - збагачення активного словника, способи семантизації слів, робота з контекстуальними синонімами; - уточнення словника, провідні методики опрацювання; - прийоми коригування тексту; - технології спеціально навчального читання („глуmachне”, „орфоепічне”); - методика усунення нелітературних слів. 	<ul style="list-style-type: none"> - специфіка первинного читання; - смисловий аналіз; - композиційний (структурний) аналіз; - лексико-стилістичний аналіз; - емоційно-образний аналіз; - постановка запитань до тексту; - розвиток діалогічного мовлення; - переказ, види та форми; - робота за малюнком та діафільмом; - опрацювання партитури виразного читання; - творча робота на основі тексту (ілюстративна, драматизація, інсценізація). 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток образного мислення та мовлення, творчої уяви; - методика аналізу описів; - ілюстративна робота – словесне та графічне малювання; - лексико-стилістичний аналіз тексту; - накопичення емоційного аналізу. 	<ul style="list-style-type: none"> - опрацювання плану навчальної статті, постановка запитань; - застосування різних форм переказу (репродуктивний, вибіркового стислий, творчий); - екранізація; - інсценування твору; - творча робота на основі тексту; - словесне малювання. 	<ul style="list-style-type: none"> - техніка мовлення; - техніка читання; - формування якостей читання; - партитура виразного читання (ідея, логічний центр, паузи, додаткові наголоси, інтонація, мелодика); - застосування партитури виразного читання в структурі уроку; - використання засобів виразності в практиці мовлення.

Висновки. Наявність певних недоліків в організації студентами комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів свідчить про недостатню опрацьованість теорії проблеми; відсутність системної підготовки до здійснення окремих видів діяльності та недостатність теоретичної підготовки з проблеми комунікативно-мовленнєвої діяльності вчителя початкових класів; невміння забезпечити мовленнєву спрямованість практичних занять тощо. Значною мірою вирішити означену проблему допоможе застосування моделі формування професійної готовності майбутнього вчителя до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів на уроках читання, яка сприятиме удосконаленню практичної і теоретичної комунікативно-мовленнєвої підготовки студентів педагогічного факультету. Перспективу дослідження вбачаємо у розробці системи вправ, спрямованої на реалізацію запропонованої моделі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово. – 1996. – № 1.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактична: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216 с.
3. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання // Поч. шк. – 2001. – № 1.
4. Коваль Г. Зміст та дидактична структура уроку читання в початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 80 с.

УДК 378

О.О. Морев

АНАЛІЗ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА УРОКАХ З ТРУДОВОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні важливим є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватися до нових потреб ринку праці. Нами доведено, що аналіз готовності вчителя трудового навчання до впровадження інновацій на уроках буде ефективним, якщо в навчальному процесі застосовуватиметься комплекс організаційних форм та інтерактивних методів, який ґрунтується з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів і спрямований на розвиток їх творчої активності. Запропонована нами методична система сприяє визначенню аналізу готовності вчителя трудового навчання до впровадження інновацій на уроках з трудової, професійної підготовки.

Nowadays skills are very important not only used by your own knowledge, and also ready to be changed and fit to labour-market new requirements. We demonstrated the analysis of the teacher of labour preparedness to implementation of innovations it will be efficient to use a complex of organizational form and interactive methods based considering age and individual features and directed into the development of their creative activities in the educational process.

Вступ. Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграція її в світове товариство потребують створення нової системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб. Сучасна освіта визначається як „стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запоруки майбутнього” [1: 4].

Вважаємо, що, орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, готують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватися до нових потреб ринку праці; оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Велика роль при цьому відводиться готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання.

Визначення завдання. Питання вдосконалення методики трудового навчання знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки, на що вказують численні дослідження О. Гедвілла, Р. Гуревича, В. Дідуха, Л. Денисенко, О. Коберника, Г. Левченка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського та інших.